

Over bibliotheken en betrokkenheid: een essay

Deel 5: De collectie

**Gio van Creij
Hans van Duijnhoven
Mari Nelissen
Marina Polderman**

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 Nederland. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

Over bibliotheken en betrokkenheid: een essay

Deel 5: De collectie

Gio van Creij, Hans van Duijnhoven,
Mari Nelissen, Marina Polderman

Mei 2019

*Er is geen bestemming zonder duidelijkheid over de herkomst
en geen toekomst zonder een leesbare versie van het verleden.*

in: Grand Hotel Europa, Ilja Leonard Pfeijffer

WOORD VOORAF

Sinds 2012 werken we bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken aan een essayreeks. Het voorliggende essay is de vijfde in deze serie. Even simpel gerekend werken we dus ongeveer anderhalf jaar aan één essay. Een lange tijd. En dat is ook precies de bedoeling. Want het gaat niet zozeer om het eindproduct - het voorliggende boekje - maar bovenal om het denkproces, de weg ernaar toe. In het eerste essay noemde we dat een struikeltocht, omdat de weg vol hobbels is en we ook niet altijd weten waar we precies zullen uitkomen.

Toen we het vorige deel voltooiden - over het continuüm van het bibliotheekvak - wisten we al dat we met dit thema nog verder wilden. Nadenken over de kern van ons vak. Omdat we - en hierin zijn we nog meer overtuigd dan anderhalf jaar geleden - ons niet te veel willen laten leiden door de waan van de dag. We schetsen in dat essay de verandering dat het vroeger bovenal de collectie was waarmee we mensen op weg hielpen, terwijl dat nu ook veel meer gebeurt door middel van programmering. Was het eerder voldoende om een lezer te wijzen op de breedte en diepte van de collectie, nu moet je als bibliotheek bijvoorbeeld ook een spreker in een context plaatsen. Vroeger waren de lezingen bovenal van schrijvers die praten over fictie. Nu gaat het veel vaker om lezingen rondom actuele onderwerpen waarin de spreker een bepaald standpunt vertegenwoordigt. Als bibliothecaris zorg je dat zo'n standpunt dan weer in een bredere context wordt geplaatst, door bijvoorbeeld te wijzen op items in de collectie die een ander standpunt vertegenwoordigen. Programmeren is hiermee dus een vorm van ontsluiten van de collectie geworden, zo stelden we in het voorgaande essay. We hebben daar zeker nog een weg in te gaan. In de woorden van Bert Mulder: *“Bibliotheken geven nu alleen een consumptie-ervaring. Als het boek is uitgeleend, is het klaar. Breek dat nu eens open. Bied context. Onderzoek wat iemand met*

een boek doet en help hem dan vooruit, door er bijvoorbeeld op te wijzen: dit boek gaat over hetzelfde thema maar met andere ideeën. Wees een culturele curator.”
Bibliotheekblad 6, 2018.

De rol van de collectie in de bibliotheek, daar wilden we nog verder mee aan de slag. We besloten de pakweg anderhalf jaar die voor ons lag tot publicatie van dit essay aan dit onderwerp te wijden. Niet in de laatste plaats omdat we overal - en specifiek in ons beleidsplan 2016-2020 - stellen dat de collectie de grondstof van ons vak is.

We besloten het onderwerp op verschillende manieren aan te vliegen: we spraken er met collega's over (in onze eigen bibliotheken en daarbuiten - nieuwe collega's en collega's met jarenlange ervaring in de bibliotheek), we wijden er een collegereeks aan in onze BibliotheekSchool (zes colleges rondom het thema Collectioneren in de openbare bibliotheek), we vroegen collectieplannen op van diverse bibliotheken en we zochten uit wat er de laatste tijd over dit onderwerp geschreven is. Daarnaast stelden we onszelf vooral veel vragen. Het voorliggende essay is het resultaat van het denkproces hierover. Zonder al te veel antwoorden - want die hebben we (nog) niet - maar meer een soort schets van vragen die ons bezighouden, nu en komende jaren.

Deel 5: De collectie

*De collectie is het kernmateriaal van iedere bibliotheek.
Zonder een collectie kun je niet spreken van een bibliotheek.*

Gezamenlijk collectieplan Koninklijke Bibliotheek

DE COLLECTIE ALS GRONDSTOF

Eind maart 2019 stond in NRC Handelsblad een artikel met als titel ‘*Ze gaan allemaal lezen*’. Het artikel gaat over docent Nederlands Matijs Lips, die in 2018 beste docent Nederlands van het jaar werd. Uit het juryrapport: “Hij brengt literatuur tot leven”. Jongeren lezen steeds minder, maar Lips weet het tij te keren. Al zijn leerlingen lezen zeker zes boeken per jaar. En dat heeft vooral te maken met het lesprogramma waarin hij lezen en literatuur weer centraal zet en bovenal voor en met iedere leerling een passend boek uitzoekt. Geen vaste leeslijsten dus, maar een persoonlijke benadering, gedreven vanuit kennis van de literatuur die voor jongeren interessant kan zijn. Deze docent weet dus waar hij over spreekt: hij leest zelf en kan zijn kennis daarover overdragen op zijn leerlingen. Kennis van de boeken is de basis van waaruit Lips werkt. Voor dit soort adviezen komen veel leerlingen ook naar de bibliotheek. Vragen naar boeken die ‘lijken op’ doen het hart van een bibliothecaris sneller kloppen. Want precies dan word je bevroegd op je vakkennis. Kennis die niet 1-2-3 te vinden is met een snelle zoekopdracht. Kennis die je alleen maar verkrijgt door te lezen: veel en veel te lezen. Door je te verdiepen in de collectie en door oudere titels uit de collectie te kunnen verbinden aan recente aanwinsten. Collectiekennis vormt het hart van het werk van de bibliothecaris. *De collectie vormt in ons bibliotheekwerk steeds het uitgangspunt: het is de grondstof waarmee wij werken.* Deze woorden uit het beleidsplan zitten inmiddels in de genen van al onze medewerkers. Het biedt een houvast die nodig is, nu bibliotheken zich begeven op terreinen die van nature ook bij bijvoorbeeld welzijnsorganisaties horen. Steeds nemen we dit uitgangspunt als basis in onze netwerken: wij zijn geen concurrenten, dat willen we ook helemaal niet zijn: wij als bibliotheek zijn van de collectie en alles wat we doen heeft daar een link mee. Daar zijn we sterk in en daar onderscheiden we ons mee.

Wat bedoelen we nu precies met grondstof? Als we stellen dat de collectie onze grondstof is, dan gaat dat verder dan de uitleenfunctie die jarenlang de belangrijkste functie van de collectie is geweest (en nog steeds is). De collectie is leidend bij het opzetten van de programmering, in welke vorm (fysiek, digitaal) maakt niet uit.

De collectie als grondstof heeft een materiële en een immateriële component. Materieel in de zin van collecties die aanwezig zijn in onze bibliotheken (fysiek en digitaal) en die we ter beschikking stellen aan ons publiek, immaterieel in de zin van kennis van/over die collecties die je als bibliotheek ook ter beschikking stelt aan je publiek/netwerk. En juist door de combinatie van deze componenten ontstaat iets dat van waarde is voor onze lezers: zoals bedrijven hun grondstoffen gebruiken om tot een toegevoegde waarde te komen in de vorm van een product, zo gebruiken wij onze grondstof (de collectie + de kennis hierover) om van waarde te zijn voor onze gemeenschap. Als bibliothecarissen lezen we veel, we kunnen de kennis hierover vertalen naar ons publiek en daarmee voegen we waarde toe: een lezer gaat blij naar huis met een titel die hij nog niet kende, een docent weet door de kennis van onze jeugdspecialisten welke boeken hij kan adviseren aan zijn leerlingen, een organisatie in ons werkgebied gebruikt de kennis van onze collectie om de medewerkers te scholen.

Wij zien de collectie en de kennis van onze medewerkers hierover als het belangrijkste fundament en als de eeuwigheidswaarde van de bibliotheek. Een fundament onder een gebouw is niet zichtbaar maar is wel de basis van een gebouw. Als in de toekomst onze collecties nog meer digitaal zullen zijn dan nu het geval is (en dus minder zichtbaar in de gebouwen), blijft in onze ogen de collectie het vertrekpunt van waaruit we werken: als uitgangspunt van de programmering en als basis van de samenwerkingsverbanden die we aangaan. Als onderstroom die altijd aanwezig is. Een bibliotheek met maatschappelijke

impact vraagt om expertise op het gebied van de collectie, van taalontwikkeling en lezen en van de sociale kaart en sociale opgaven van het werkgebied.

Binnen onze bibliotheken merkten wij dat de afgelopen jaren op het gebied van collectioneren veel aandacht uitging naar het administratieve proces, naar het collectiebeheer: het samenstellen van een collectieteam, het leren werken met de beheermodule van het centraal collectioneren, etc. Zeg maar: naar de materiële component van de grondstof (en hoe we het proces daaromheen zo efficiënt mogelijk kunnen inrichten). Collectioneren is vooral een taak van een beperkt aantal mensen in de organisatie, zonder dat de kennis hierover gedeeld wordt met de rest van de collega's. Waarom schaf je iets wel of niet aan, welke criteria liggen daaraan ten grondslag, welke keuzes maak je bij afschrijving, etc. Het zijn vragen die bijvoorbeeld voor nieuwe collega's lastig te beantwoorden zijn, omdat het veelal gaat om impliciete kennis in de hoofden van de mensen die al lang in de bibliotheek werken, maar die nooit expliciet is gemaakt.

Ook bij het bekijken van collectieplannen van andere bibliotheken viel het ons op dat die plannen vaak vooral gaan over het beheer van de collectie. Met in eerste instantie nadruk op kwantiteit (geld, aantallen, uitleningen, etc.) en in tweede instantie ook een beetje op kwaliteit (zorgvuldige afweging vraag en aanbod, een gelaagde collectie, etc). Sommigen bibliotheken zien collectievorming inmiddels als taak die ook volledig buiten de bibliotheek gedaan kan worden (door een externe partner).

Dat alles schuurt, als we stellen dat de collectie de grondstof is van waaruit we werken (en zoals gezegd, dat is dus het uitgangspunt dat wij als Noord Oost Brabantse Bibliotheken hanteren). Dan moeten we toch ook meer kennis delen over de keuzes die gemaakt worden op het gebied van aanschaf en afschrijving?

Daarover met elkaar in gesprek gaan, kennis en ervaringen delen hoe collectioneurs te werk gaan en keuzes die je als collectioneur maakt in de organisatie met elkaar bespreken. Het zijn vragen die nu nog open liggen maar waar we komende jaren veel aandacht aan gaan besteden. We moeten met elkaar gaan nadenken hoe we als bibliotheekorganisatie gaan faciliteren dat kennis over collectioneren wordt verspreid. Nu hebben we daar weinig structuur voor ingebouwd, het hangt te veel af van individuen of zij kennis hierover 'toevallig' (zeg: in de wandelgangen, op Twitter, etc) verspreiden. Daar zouden we meer structurele aandacht aan moeten besteden, als we willen dat die kennis niet alleen blijft in de hoofden van de mensen die er direct mee bezig zijn.

Een eerste start hebben we hiermee gemaakt door een van de modules binnen onze BibliotheekSchool (de interne bedrijfsopleiding) te wijden aan collectioneren. Vragen als: wie zijn onze collectioneurs, waar staan we op het gebied van collectioneren, welke uitgangspunten worden gehanteerd, wat zijn landelijke ontwikkelingen, etc. kwamen aan bod. Ook het gastcollege door Aad van Tongeren (Ministerie van OCW) rondom het verwijderen van een boek uit de collectie van de OBA was een belangrijk onderdeel om aandacht te geven aan het maken van keuzes in collectievorming en om stil te staan bij de rol van de Wsob (de bibliotheekwet) in het proces van collectievorming. Centrale boodschap bij dit college was dat de openbare bibliotheek als publiek instituut een onafhankelijke positie heeft en eigen afwegingen over de collectie maakt op basis van de publieke waarden (met name: onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en pluriformiteit). Een ook dat het collectiebeleid tot de verantwoordelijkheid van de bibliotheek behoort en niet van de overheid. De bibliotheek voert deze taak in onafhankelijkheid uit.

De Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) besloot begin juli 2018 het kinderboek ‘Suriname, here we come’ uit de collectie te verwijderen, nadat er ophef was ontstaan over de inhoud van het boek, die op social media werd aangeduid als racistisch. De OBA stelde op 9 juli bij wijze van toelichting: ‘We betreuren het dat dit kinderboek bij zoveel mensen negatieve emoties heeft opgeroepen en hebben begrepen dat de schrijver en haar uitgever inmiddels afstand van het boek hebben genomen. Daarom hebben we besloten om dit jeugdboek uit onze vestigingen te halen. De OBA is namelijk een ontmoetingsplaats voor de diversiteit aan talen en culturen in de stad en heeft aandacht voor actuele maatschappelijke thema’s. We nemen deze thema’s mee in onze gesprekken die we regelmatig voeren met scholen, uitgevers, en andere betrokkenen.’ Ook in onze eigen bibliotheken hebben wij na de commotie dit boek verwijderd uit de collectie.

In een van de colleges in de module rondom collectioneren ging voormalig OBA-directeur Hans van Velzen nader in op de collectie en de rol van de collectie in de openbare bibliotheek. Hij stelde dat collecties vroeger de heilige graal van de bibliotheek waren. En dat de collectie ook nu een belangrijke identiteit van de bibliotheek is en blijft. Als auditor bij de certificeringsorganisatie voor bibliotheken hanteert bij de zogenaamde ‘Vestdijk toets’: welke titels en hoeveel exemplaren heeft een bibliotheek (fysiek en digitaal) beschikbaar van Vestdijk? Zijn stelling: “als je nou Vestdijk niet meer kan vinden in een openbare bibliotheek, waar ben je dan nog”. Als NOBB doorstonden we de Vestdijk toets gelukkig goed (68 titels beschikbaar in de eigen collectie, waarvan 63 boeken).

Collectie & programmering

In 2017 waren we een van de bibliotheken die betrokken waren bij het collectiebeleid 'Via connectie naar collectie' van het Ministerie van Verbeelding. In dat plan wordt geschetst hoe er steeds vaker over de nieuwe maatschappelijke bibliotheek wordt gesproken, zonder dat de term collectie ook maar valt. In de Gezamenlijke innovatieagenda netwerk openbare bibliotheekvoorzieningen wordt bijvoorbeeld een aantal kenmerken geschetst waarmee de bibliotheek zich onderscheidt van andere instellingen, zoals het uitgebreide netwerk van voorzieningen, de naamsbekendheid en het onafhankelijke karakter van de bibliotheek. Over de collectie als onderscheidend kenmerk wordt met geen woord gerept. In het plan van het Ministerie van Verbeelding wordt een leidraad gegeven hoe je als bibliotheek nog meer de verbinding kunt maken tussen collectie en programmering.

We zijn toen ook aan de slag gegaan om te zoeken naar een oplossing voor het probleem van elke programmerende bibliotheek: de vluchtigheid van het programma. Hoe bewaar je de activiteiten die je als bibliotheek uitvoert en vooral: hoe maak je ze onderdeel van de collectie? Hoe maak je deze activiteiten onderdeel van je catalogus? En: hoe maak je mensen onderdeel van je catalogus? Dat je bij het zoeken naar een bepaald onderwerp ook een lokale specialist op dat terrein vindt? Er is (landelijk) nog geen blauwdruk ontwikkeld om het activiteiten aanbod aan de collectie toe te voegen en voor onze bibliotheken staan antwoorden op deze vragen ook nog in de kinderschoenen. Het blijken lastige vraagstukken, die niet 1-2-3 zijn opgelost. We zijn er nu een aantal jaren mee bezig, maar voor ons gevoel moeten we dit onderwerp nog veel hoger op onze agenda's zetten (als individuele bibliotheekorganisatie, maar bovenal ook als sector).

Een mooi voorbeeld hoe je deskundige gebruikers en organisaties in de lokale gemeenschap kan laten helpen bij de keuze van de juiste titels en materialen is het concept ‘Gastcollectioneers’ van Bibliotheek Midden-Brabant. Gastcollectioneers zijn personen met specifieke kennis, die verantwoordelijk zijn voor of betrokken worden bij de samenstelling van de collecties en de interpretatie daarvan. Zij onderzoeken interessante aanvullingen voor de collectie en adviseren over het beheer hiervan. Tot deze gastcollectioneers horen de medewerkers van de bibliotheek maar ook gastcollectioneers buiten de bibliotheek. Een huisarts uit de lokale gemeenschap die vertelt over boeken rondom gezondheid, een lokale fotograaf die inzoomt op de collectie fotografie, een wethouder die het thema emancipatie belicht vanuit de collectie, etc. Een waardevol voorbeeld dat in onze ogen door veel bibliotheken opgepakt zou kunnen worden.

Ik vind dat de openbare bibliotheek zichzelf tekort doet als ze zich denigrerend uitlaat over die klassieke functie, want 71% van de gebruikers komt voor de collectie.

*- Theo Bijvoet, Bibliotheekblad 1,
2017 -*

COLLECTIE & DE BIBLIOTHEEKORGANISATIE

Eerder in dit verhaal maakten we een onderscheid tussen de materiële en immateriële component van de collectie als grondstof, waarbij de immateriële component de kennis over de collectie omvat, die nodig is om een geprogrammeerde bibliotheek tot stand te brengen.

Welke kennis heb je als bibliothecaris nodig over de collectie? Hoe kom je aan die kennis? Als doorgewinterde bibliothecaris maar vooral ook als nieuwe medewerker in de sector (zonder bibliothekopleiding)? Hoe zorgen we dat nieuwe medewerkers goed worden ingewerkt om straks het werk te kunnen overnemen van onze ervaren collectioneurs wanneer zij met pensioen gaan?

In het vorige essay hebben we stilgestaan bij de inwerkprogramma's van nieuwe medewerkers en de nadruk die hierbij gelegd wordt op interne processen en vrij zelden op kennis van de collectie. Toen we in het najaar van 2018 een inventarisatie maakten van wensen van onze collega's betreft de invulling van de BibliotheekSchool, was de meest gehoorde wens: meer kennis van de collectie. En dat is eigenlijk helemaal niet vreemd. Want als we landelijk kijken naar de onderwerpen die aandacht krijgen op studiedagen en congressen, dan ontbreekt daar heel vaak (of bijna altijd) collectiekennis. Tegelijk met de start van onze BibliotheekSchool zijn we ook gestart met de BiebLezers van Stavast, een 'leesavontuur' om onze eigen collega's met elkaar over titels te laten praten. Dit initiatief is intussen ook door andere bibliotheken overgenomen, omdat wij zeker niet de enige bibliotheek blijken te zijn die hard op zoek is naar manieren om kennis van de collectie te vergroten. Veel van onze medewerkers worden enthousiast om met elkaar te praten over lezen en over de collectie.

In Via connectie naar collectie van het Ministerie van Verbeelding werden concrete aanbevelingen gedaan hoe de verbinding tussen collectie en programmering te leggen. Veel van die aanbevelingen hebben we al opgevolgd, maar de samenwerking tussen collectieteam en programmteam staat bij onze bibliotheken nog in de kinderschoenen. De aanbeveling op dit terrein was: “Het actief inzetten van de collectie bij het agenderen van thema’s, vereist nauwe samenwerking en afstemming tussen het collectie- en het activiteitenteam. Het beste zou zijn om de teams samen te voegen, maar als dat niet mogelijk is, kan ook gedacht worden aan de samenstelling van een redactieteam, bestaande uit collectiespecialisten en programmamakers.” Deze aanbeveling willen we komende jaren in onze organisatie ter harte gaan nemen en de organisatie zo gaan inrichten dat de mensen die zich bezighouden met collectioneren en programmeren de kern van onze organisatie vormen. Waar het ons hierbij vooral om gaat is hoe we de collectie nog meer tot uitgangspunt kunnen maken in onze programmering. Natuurlijk altijd in samenhang met de lokale agenda, waar we in het derde essay uitgebreid bij stil stonden. Wat speelt er lokaal en hoe kunnen we zorgen dat de collectie én de programmering daarop aansluiten? De lokale agenda is altijd een vertrekpunt in het nadenken over collectie en programmering.

Een belangrijke vraag waar we ook als organisatie over na willen denken is de vraag hoe we omgaan met collecties die straks niet meer fysiek in onze bibliotheken aanwezig zijn. Denk aan muziek en films. Veel bibliotheken hebben deze collecties inmiddels al ondergebracht bij een centrale landelijke partner (Muziekweb, Filmbieb) en bij veel bibliotheken gaat dat binnen nu en niet al te lange tijd gebeuren. Zien we onszelf dan nog wel als ‘hoeders’ van deze collecties en mogen we veronderstellen dat er binnen onze teams nog steeds medewerkers zijn die kennis hebben op deze vakgebieden, ook al doen we geen aanschaf meer? En zo ja: hoe zorgen we er dan voor dat kennis op dit gebied actueel blijft?

Hoe richten we onze organisatie daarop in? We hebben daar nog geen concrete antwoorden op, maar we nemen deze vragen mee bij het nadenken over het nieuwe beleidsplan. In elk geval is het vertrekpunt in het denken hierover dat wij inderdaad nog steeds over deze collecties kennis moeten opbouwen. En daar moeten we dus als organisatie op zijn ingericht: hoe zorgen we dat kennis hierover in huis is en blijft? Als je als bibliotheek zelf niet meer collectioneert op deze terreinen, zul je goed moeten kijken hoe je dan kennis over bijvoorbeeld muziek en films behoudt. En dat is niet alleen iets om over na te denken voor individuele bibliotheken, maar vooral ook als sector. Bijvoorbeeld op het terrein van muziek lijkt het ons een mooie functie voor bijvoorbeeld een partij als Muziekweb om inhoudelijke bijeenkomsten te organiseren voor bibliothecarissen rondom aanwinsten in hun collecties.

We realiseren ons dat thema's die we in dit essay naar voren brengen - kennis over de collectie, nadenken over collectiekennis die niet meer vanzelfsprekend in huis is, verbindingen leggen tussen de collectie en de programmering - moeizaam samengaan met het idee dat een bibliotheek de processen zo efficiënt mogelijk moet inrichten. In onze bibliotheken maken we dan ook een onderscheid tussen het proces dat er op gericht is om de klant zo efficiënt mogelijk te helpen (iemand vraagt een bepaalde titel aan en wij zorgen ervoor dat dit proces zo is ingericht dat het zo goedkoop en snel mogelijk is, het 'snelle' bibliotheekwerk) en dat wat wij 'slow bibliotheekwerk' noemen. Langzaam bibliotheekwerk in beter Nederlands. Daar gelden andere wetten dan in het proces om zo snel mogelijk een gevraagde titel bij een klant te krijgen. Bij het eerste proces is inderdaad niks mis om te kijken hoe dat zo efficiënt mogelijk kan. Maar als het gaat om kennis over de collectie en hoe we die kennis bij onze bezoekers krijgen gelden andere wetten. Daar kunnen we geen directe kostenberekening aanhangen in termen van efficiency. Dit zagen we mooi terug bij een concept als de Verhalencoach. In onze bibliotheken

heeft dat project gezorgd voor veel inhoudelijke gesprekken tussen collega's en tussen klanten en collega's. De adviezen die onze collega's hiervoor nog steeds maken passen natuurlijk niet in het rekenmodel dat wij hanteren in ons 'snelle' bibliotheekwerk. Veel bibliotheken bleken destijds niet eens te beginnen aan een dergelijk inhoudelijk traject, omdat het teveel tijd zou kosten (en daarmee te duur zou zijn). In die visie werden dus de wetten van het 'snelle' bibliotheekwerk gekoppeld aan het langzame bibliotheekwerk. Wij kijken daar als organisatie anders tegen aan: we koppelen deze inhoudelijke projecten - waar de collectie en kennis hierover centraal staat - los van het snelle bibliotheekproces. Ook de eerder genoemde BibliotheekSchool past bij dit langzame bibliotheekproces. Wij zien deze twee processen - het snelle én het langzame bibliotheekwerk - als onafscheidelijke eenheden. En investeren dus in beide processen, maar hanteren wel verschillende criteria om te beoordelen of iets 'succesvol' is. Het is mooi om te zien dat veel bibliotheken nu graag onderdelen uit onze BibliotheekSchool willen overnemen (wat wij van harte toejuichen, want waar het ons om gaat is kennisdeling), een bewijs dat het langzame bibliotheekwerk weer aan terrein wint nu we het snelle bibliotheekproces in onze bibliotheken (en landelijk via IBL) prima op orde hebben in Nederland.

TOT SLOT

Tijdens het denk- en schrijfproces van dit essay kwam een gedachte steeds weer naar voren: het onderwerp collectie/collectioneren verdient veel meer aandacht in de sector. Bovenal is dit essay dan ook een pleidooi en aanzet om het onderwerp collectie/collectioneren hoog te agenderen in onze sector. Het is een proces dat onze continue aandacht moet hebben en we hopen van harte dat dit onderwerp ook landelijk steeds meer onder de aandacht komt komende jaren. Een positief signaal is in elk geval dat de landelijke collectiemiddag van de Koninklijke Bibliotheek in maart 2019 druk bezocht werd. Een teken dat het onderwerp leeft én dat er behoefte is aan kennis op dit terrein. Ook de bouwstenen voor lokaal collectieplan die de Koninklijke Bibliotheek momenteel ontwikkelt helpen bibliotheken om collectiebeleid nog meer op de lokale agenda te zetten.

We moeten met elkaar gaan nadenken over het verwerven, onderhouden en gebruiken van kennis van en over de collectie. Als bibliotheken zijn we autonoom in ons collectiebeleid, maar dan moeten we met elkaar zorgen dat we deze autonomie vormgeven. En daarvoor is kennis nodig: kennis van en over de collectie. Minister van Engelshoven stelt in april 2019 (in een reactie op Kamervragen) in onze ogen zeer terecht: *Een bibliotheek met maatschappelijke impact vraagt om expertise op het gebied van de collectie, van taalontwikkeling en lezen en van de sociale kaart en sociale opgaven van het werkgebied.*

Een laatste bevinding. Nadenken over ‘de collectie’ voelt misschien lang niet zo hip als veel van de andere onderwerpen waar wij als bibliotheken ons mee bezig houden. We willen allemaal vernieuwen en in die trend is het nadenken over collectioneren veel te veel naar de achtergrond verschoven, letterlijk een onderstroom geworden. In onze ogen komt het vernieuwingsdenken steeds

vaker los te staan van de geschiedenis van de openbare bibliotheek. En daarmee ontnemt onze sector zichzelf de kans om te innoveren zoals het - in onze ogen - ideaal zou zijn: op de erfenis van vorige generaties de volgende, en vooral niet dé nieuwe, bibliotheek bouwen. Innovatie zou ingebed moeten zijn, ingebed in de lange traditie van de openbare bibliotheek waarin de collectie de kern vormde. Zoals Ilya Leonard Pfeijffer het verwoordt in zijn Grand Hotel Europa: *Er is geen bestemming zonder duidelijkheid over de herkomst en geen toekomst zonder een leesbare versie van het verleden*. Laten wij als sector werken aan een toekomst waarin het verleden de basis vormt waarop we verder bouwen. Met ruime aandacht voor de collecties die het hart van onze bibliotheken vormen. Om te stimuleren dat onze leden en bezoekers - net als de leerlingen van docent Lips - allemaal gaan lezen.

VERANTWOORDING

Over bibliotheken en betrokkenheid. Deel 1: De bibliotheek. Noord Oost
Brabantse Bibliotheken, 2013.

Over bibliotheken en betrokkenheid. Deel 2: De bibliothecaris. Noord Oost
Brabantse Bibliotheken, 2014.

Over bibliotheken en betrokkenheid. Deel 3: De programmering. Noord Oost
Brabantse Bibliotheken, 2016.

Over bibliotheken en betrokkenheid. Deel 4: Het continuüm van het bibliotheekvak.
Noord Oost Brabantse Bibliotheken, 2017.

Ze gaan allemaal lezen. NRC Handelsblad, 30-3-2019.

Gezamenlijk collectieplan: Beleidskader collectiebeleid voor het netwerk van
openbare bibliotheekvoorzieningen, 2016. Koninklijke Bibliotheek
en Bouwstenen lokaal collectieplan Koninklijke Bibliotheek.

Diverse collectieplannen van openbare bibliotheken in Nederland.

Gastcollectioneurs Bibliotheek Midden-Brabant:

<https://www.bibliotheekmb.nl/gastcuratoren.html>

Bibliotheekblad: *Dossier Bibliotheek & Collectie* (Bibliotheekblad Extra 2017),

Dossier Collectiebeleid (Bibliotheekblad Extra 2018)

Antwoorden op kamervragen Minister van Engelshoven: Tweede Kamer,
vergaderjaar 2018–2019, 33 846, nr. 55, vastgesteld 9 april 2019.

Ilja Leonard Pfeijffer. *Grand Hotel Europa.* De Arbeiderspers, 2018.

OVER DE AUTEURS

Gio van Creij is bibliothecaris en directeur/bestuurder van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken.

Hans van Duijnhoven is bibliothecaris en bibliotheekmanager bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken.

Mari Nelissen is bibliothecaris en strategisch adviseur bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken.

Marina Polderman is senior beleidsadviseur bij de Noord Oost Brabantse Bibliotheken.

Over bibliotheken en betrokkenheid is een essayreeks van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken. Het eerste deel (2013) gaat in op de vraag voor welke waarde(n) bibliotheken in een samenleving staan. Het tweede deel (2014) stelt de bibliothecaris centraal. Het derde deel (2016) behandelt de programmering van onze bibliotheken. In het vierde deel (2017) staat het continuüm van het bibliotheekvak centraal: aan datgene wat de kern van ons vak is. In het vijfde deel (2019) richten we ons op de grondstof van ons vak: de collectie. Het doel van de essayreeks is om een gesprek, een dialoog, op gang te brengen. Met onze gemeenten en met onze vakgenoten in de bibliotheeksector - en daarbuiten.